

Prospero tribuantur illi libri (*Dupin to. IV, pag. 452 A et seq.*). Eorum si spectetur stylus ac rerum tractandarum ratio, videri quidem inter Leonis opera referendos: nihil afferri posse, quam ob rem ei abjudicentur. Sed nullo quoque argumento certo eidem asseri: quippe quos absque nomine auctoris in lucem prodixisse constat, fierique perfacile potuerit ut multi tunc temporis et Romæ et aliis in locis fuerint, quorum scribendi ratio Leonis stylum referret ac redoleret. Atque hoc quidem in statu et sita est etiamnum et diu remansura videtur percelebris illa et vulgatissima quæstio. Existimavit eminentissimus Norisius (*Hist. Pel. l. II, c. 14*) librorum horum scriptorem in explanandis iis quæ ad gratiam pertinent, non aliam solum viam inire ab ea quam Augustinus et Prosper tenuere, sed et de ipsa re ab utroque nonnullis in capitibus dissidere. Reposuit Quessnellus (*Leo. to. II, p. 381 et seq.*) scriptorem illum nullatenus ab Augustini placitis, ab Ecclesia comprobatis et adoptatis, recessisse. Qua in re ab hoc prorsus stare videtur Ludovicus Dupin, qui quæcumque hoc opere continentur satis uberiore

analisi comprehendit (*Dupin to. IV, p. 451 et seq.*).

Ita concinit stylus epistolæ ad Demetriadem, stylo librorum de Vocatione Gentium, ut eidem hactenus auctori utrumque opus merito sit ascriptum, sive cum Ambrosio datum, sive cum Prospero. Norisius (*Hist. Pel. l. II*) quidem epistolam ad Demetriadem sancto Prospero adjudicat; verum alios hujus auctoritas a pristina sententia minime depulit, iisque item ut antea visa est hæc epistola oratione eadem ac stylo exarata ac libri de Vocatione Gentium, proindeque eidem scriptori tribuenda.

Scribit Trithemius (*Script. Eccl. p. 37*) Prosperum alia insuper nonnulla scripsisse: librum unum Epistolarum ad diversos; librum unum de Viris Illustribus, ac de Captivitate Romæ librum unum. Hos vero libros a Trithemio nusquam inspectos eo verisimile est, quod eorum initia non subjiciat, ut cæterorum. Alioquin recentior est ille quam ut ejus testimonio quisquam nitatur. Addit quoque idem: « Alia insuper nonnulla scripsisse dicitur; sed ad manus nostras non venerunt. » De quibus proinde cum illi nihil suspicari licuerit, nec nobis pariter quidquam augurari est hactenus concessum.

NOTITIA HISTORICO-LITTERARIA IN S. PROSPERUM.

(Schœnemanni Biblioth. Hist. Litt. Pat. Lat. tom II.)

§ I. Vita.

Aquitani nomine distinguitur ab aliis haud incelebribus ejusdem ætatis scriptoribus, inter quos notissimus Prosper Tiro poeta, cujus Beda meminit, cujusque cognomen ipsi Aquitano affingere quondam ausus est Sirmodus. Natus est exente sæculo quarto aut quinti initio, in Aquitania. Sed qua in urbe aut loco tam amplæ hujus provinciæ, non liquet; sicuti de parentibus, educatione atque prima ætate ejus æque omnia ignorantur. Attamen ex iis quæ reliquit ingenii sui monumentis satis patet eum haud leviter liberalibus studiis et artibus ingenuis, præcipue poeticæ, incubuisse. Aquitania, incertum quibus de causis relicta, in Provincia domicilium posuit, ubi certe jam anno 428 commorabatur, ibique concertationes suas pro doctrina Augustini contra Joannem Cassianum aliosque qui eam respuebant, Galliæ seu Provinciæ magis presbyteros exorsus est. Fovit hoc ejus in Augustinum hac ex parte studium Hilarius quidam, cui, quoniam de rebus domesticis ejus nihil amplius constat, ab hac ipsa cum Prospero consuetudine *Prosperiani* nomen inditum fuit. Dederat quidem Prosper jam antea ad Augustinum litteras per Leontium diaconum, ab eoque responsorias acceperat. Hic autem, qui ipse quondam cum doctore Hipponensi versatus erat, ut eundem propius amico admoveret et conciliaret, Prosperum impulit ut denuo secum litteras ad eum scriberet, id quod anno 428 seu 429 contigit. In iis igitur Augustino exponunt quæ in scriptis ejus contra Pelagianos conditis plurimi apud Massiliam constituti monachi et

C sacerdotes Patrum opinioni et Ecclesiæ sensui adversa putent, pericula quæ ipsis ex illorum cæcitate aut pravitate imminere videantur, et quemadmodum iis reniti cœperint, declarant; denique ut suarum disputationum præsidio ipsorum tenuitatem roborare velit, rogant. Ac Augustinus sane votis eorum obsecuturus ad eos direxit libros de Prædestinatione sanctorum et Dono perseverantiæ. Sed cum uterque tanto ardore flagraret, nec tamen adversarii crebris disputationibus ac scriptis flecti possent, ambo Romam perrexerunt, eosque apud Cœlestinum papam calumniæ in Augustinum et hæreseos accusarunt, ab eoque a. 431 obtinuerunt celebrem illam ad episcopos Galliarum epistolam, in qua eos graviter reprehendit, quod, auctoritatis suæ tam parum memores, presbyteros novas et indisciplinatas quæstiones quoquomodo proferre sinant, atque monet ut iis silentium imponant, nec memoriam Augustini, quem impense laudat, affligi patiantur. Hæc igitur epistola freti in Galliam revertuntur, tantoque alacrius susceptam contra Semipelagianos causam defendere studuerunt, imprimisque Prosper scriptis contendere cœpit, quorum varia intra hoc tempus emissa ad nostram memoriam pervenerunt. Percrebrescente autem de doctrina et pietate ejus fama, evenisse volunt, ut a Leone archidiacono Romano inter Aetium et Albinum in Galliis amicitias redintegrante in familiaritatem reciperetur, et cum is ab eodem negotio ad occupandam sedem apostolicam evocatus esset, Romam una adduceretur et ornaretur munere notarii pontificis. Enimvero qui sic statuunt, conjectura

delectantur, cujus ne fundamentum quidem satis exploratum est. Nam quod Leonis notarius fuerit Prosper, non nisi seriorum scriptorum (a) et unius ms. codicis Corbeiensis Gennadii valde dubio testimonio nititur, quod recentiores quidam styli ac sententiarum, quam inter utriusque scripta deprehenderunt, similitudine roborare conati sunt. Reliqua vitæ Prosperi incerta sunt. Ecclesiastico aliquo munere illum non functum esse, verò simillimum (b). Ignoramus etiam quando diem obierit; tametsi ex Chronico ejus constat eum anno 453 adhuc in vivis fuisse, alique multo diutius eum vixisse et Leoni superstitem fuisse, ex Marcellino, ad a. 465, cognoscere sibi videantur.

§ II. Scripta.

Scripta Prosperi genuina juxta seriem temporis, quam novissima etiam tenet Parisiensis editio, sunt:

I. *Epistola ad Augustinum de reliquiis Pelagianæ Hæreseos in Gallia, etc., scr. a. 428 aut 429.*

II. *Epistola ad Rufinum de Gratia et Libero Arbitrio, scr. anno 429, vivo adhuc Augustino.*

III. *Carmen de Ingratis scr. circa annum 429 aut 430.*

IV. *Epigrammata duo in obrectatorem S. Augustini, scr. forte circa a. 430.*

V. *Epitaphium Nestorianæ et Pelagianæ Hæreseos, scr. post damnatam hæresim Nestorii in concilio Ephesino a. 431, Augustino jam mortuo.*

VI. *Pro Augustino Responsiones ad Capitula Objectionum Gallorum calumniantium, scr. a. circiter 431.*

VII. *Pro Augustini doctrina Responsiones ad Capitula Objectionum Vincentianarum, scr. forte paulo post superiores Responsiones.*

VIII. *Pro Augustino Responsiones ad Excerpta quæ de Genuensi civitate sunt missa, scr. eodem forte tempore cum superioribus.*

IX. *De Gratia Dei et Libero Arbitrio liber contra Collatorem, i. e. contra Cassiani presbyteri librum qui titulo de Protectione Dei prænotatur, scr. circiter a. 432.*

X. *Psalmorum a c usque ad cl. expositio, scr., ut videtur, ante annum 424.*

XI. *Sententiarum ex Operibus S. Augustini delibatarum liber unus, scr. forte circa a. 450 aut 451.*

XII. *Epigrammatum liber unus ex sententiis S. Augustini, scr. non longe ante tempus concilii Chalcedonensis, quod anno 451 congregatum esse constat.*

XIII. *Chronicum integrum in duas partes distributum, in annum 453 desinens. Novimus ex Victorii, seu Victorini, Gennadii, Cassiodori et Isidori Hispaniensis testimoniis, Prosperum hoc opus ab origine mundi ad Valentiniani III obitum et Romam a Vandalis captam perduxisse, ita ut Eusebium et Hieronymum, quatenus illi porrigerentur, abbreviaret, reliqua autem, i. e. ab anno 379 ad a. 455, de novo contexeret; in qua studii ejus diversitate ipsa operis*

(a) Vocatur Leonis notarius ab Adone sæc. noni scriptore in Chronico aliisque sequioris ætatis auctoribus.

partitio continetur. Vero autem simile est, eum non uno ductu totum absolvisse, sed variis identidem additamentis perfecisse et quasi iterato edidisse, et sunt sane qui tres diversas ab ipso auctore editiones paratas esse existiment: quarum primam conclusisse putant Theodosio XIV et Maximo coss. anno Christi 433, quandoquidem eo anno omnium priorum annorum epochas summasque collegerit, quod nonnisi in Operum fine fieri solet, nisi forte aliqua peculiaris causa accidat, quæ hic nulla esse videtur; secundam censent 12 annis auctam et ad Valentiniani VI ac Nonii consulatum, seu annum Chr. 445 productam fuisse, quo vulgare ejus Chronicon Eusebiano et Hieronymiano subnecti solet; tertiam denique editionem fuisse volunt quæ ad captam a Gensericò Urbem, seu ad Valentiniani Aug. VIII et Anthemii consulatum seu annum Chr. 455, extensa fuerit. Utriusque posterioris etiam nunc exemplaria supersunt.

Dubiæ auctoritatis sunt:

I. *Confessio, quæ ipsius dicitur.*

II. *Poema Conjugis ad Uzorem.*

III. *Carmen de Providentia divina, quod alias Hilario tribuitur.*

IV. *De Vocatione omnium Gentium libri duo, in mss. quibusdam Ambrosio ascripti. At viri docti in diversis de auctore abierunt invicem sententias. Alii enim, veluti Erasmus, Euchenio; alii, inter quos Vossius, Hilario Prosperi familiari tribuerunt; Quænellus autem Leoni M. illos adjudicavit: cui se ex proposito opposuit Josephus Antelmus, Prospero vindicans. Scripti existimantur circa annum 440. Sed multo serius (ante annum tamen 496) conditos esse censent Ballerini in Observationibus ad 2 Quænelii dissert. de horum librorum auctore, ubi, collatis utriusque argumentis, neutrius sententiam veram pronuntiant, et singula quæ in disputationem venire poterant momenta accurate et sagaciter examinant. Quas adeat, cui lubet, in tomo II Opp. Leonis, pag. 662 seqq.*

V. *Ad sacram virginem Demetriadem epistola, seu de Humilitate Christiana tractatus, scr. circiter annum 440. Olim inter Ambrosii Opera vulgata fuit, in epistolarum numero 84, a Sotello primum una cum libris de Vocatione omnium Gentium Prosperi Operibus adjecta, non aliam ob causam quam ob styli quamdam similitudinem. Enimvero nusquam in mss. codicibus utrumque opusculum simul inveniri, tum Ambrosii editorum exemplo, tum ex iis quos ipsi inspexerunt, testantur Ballerini. Primus hanc sententiam impugnare cœpit et evertere studuit Quænellus, Leonique vindicatum ixit in Dissertatione 4 de auctore hujus libelli. Quem contra insurrexit Antelmus in laudato libro pro Prospero pugnans. Ballerini inter utrumque lancem tenentes, neutro inclinare intellexerunt, adeoque incerto auctori relinquendam censuerunt. Cf. eorum Obs. ad 4 Quænel.*

(b) Errore satis communi codicum mss. et editionum antiquiorum, cujus origo nondum patet, *episcopus Regiensis* (oppidi Riez in Provincia) audire solet.

Diss. t. II p. 743 seqq. Antelmio tamen astipulantur A editores novissimi Operum Prosperi.

VI. *Præteritorum sedis apostolicæ episcoporum Auctoritates de Gratia Dei et Libero voluntatis Arbitrio*, quæ vulgo subijci solent epistolæ Cælestini pontificis ad episcopos Gallos. Collectæ putantur circa annum 431. Primus eas Dionysius Exiguus vulgavit et epistolæ Cælestini subiecit. Illum autem ex scriniis Romanis eas sumpsisse Hormisdæ papæ imprimis testimonio demonstrant Ballerini. Nec tamen Cælestini ipsius sunt, quemadmodum nec Leonis, ut iidem evicerunt in Observationibus ad laudatam Quesnelli dissertationem t. II p. 719 seqq. Antelmii, qui Prospero asserit, sententiam secutus et magis etiã confirmare studuit Pagius ad a. 431, num. 49. Idem Coustantius fecit (in admonitione ad laudatam B Cælestini epistolam), Insuperque occasionem hujus lucubrationis investigare conatus est. Atque Ballerini etiam huic sententiæ calculum adjicere non dubitarunt, ita tamen ut in nonnullis a Coustantio dissiderent. Cf. Obs. in Diss. 3 Quesn. t. II Opp. Leonis, pag. 719 seqq.

Omnino non ad eum pertinent: *Libri tres de Vita Contemplativa*, qui verius Juliani Pomerii nomine insigniuntur; *de Promissionibus et Prædictionibus Dei*, incerti auctoris, et *Chronicon alterum*, quod vulgo *Pseudochronicon* vel etiam *Tironis Prosperi Chronicon* dicitur. Orditur a mortæ Valentis imperatoris, et ad captam a Genserico Urbem procedit. Cum superius indicato non pauca quidem communia habet, sed longe plura ab eodem diversa, et præcipue C hoc, quod non per consules, sed juxta imperatorum seriem digestum sit. Pithæus, qui primum illud divulgavit, ipsum verum Prosperi Chronicon esse, ejusque adeo ingenium referre contendit, ut non immerito sibi videatur membrum esse amplioris ejus, quod ipsius nomine ab orbe condito ad captam a Vandalis Urbem Gennadius legisse testatur; et miretur adeo, unde factum sit ut aliud Chronicon per consules digestum in omnibus Hieronymiani Chronici editionibus Prosperi nomine subjungatur. Pithæo assentiri visus est Labbeus. Sed Bucherius et sagaciores cum eo viri docuerunt, confusum et perturbatum hujus Chronici ordinem, innumera menda in rectam chronologiæ rationem, levissimam et tantum nonnullam de Pelagianis mentionem, denique quod D id unum de Augustino in eo observetur, quod plurima libris innumeris disseruerit, et Prædestinatorum hæresis, Prospero certo certius ignota, ex Augustino (*Augustini libris* intrudere ausus fuit Pithæus) orta dicatur: hæc singula totidem esse argumenta quæ Prospero indignum et ab ingenio ejus alienum evincant; quemadmodum luculenta narratio, et ordo, præcipue autem diligens rerum S. Augustini et hæreseos Pelagianæ tractatio, et tam Augustini quam Leonis nonnisi cum summa veneratione commemoratio in altero (pro genuino habito) discipulum Augustini et doctrinæ ejus de gratia defensorem omnibus agnoscendum præbeat. Fuerunt

itaque qui suppositum hocce Chronicon Prosperiano nomini putarent, ut inde tum ipse, tum Augustinus in contemptum et invidiam adducerentur. Sed probabilius est sententia, quam Antelmio quoque tueretur, absque fraude a Prospero quodam vel etiam alius nominis auctore compositum, et quia in exemplaribus nomine careret, Prosperi, quem ejusdem ætatis Chronicon scripsisse palam constabat, nomen ei inditum fuisse; vel denique genuinum Prosperi Chronicon a Semipelagiano quodam in privatum usum sic interpolatum et diminutum esse, quemadmodum nunc comparet.

Sed quoniam Antelmii toties in his mentio facta est, alia insuper ejus opinio non prætermitti debet, quæ omnes omnino Leonis papæ lucubrationes Prospero tanquam notario Leonis adjudicavit, magnasque ei cum Quesnello lites excitavit. Proposuit eam in eodem quem antea commemoravimus libro, cujus, cum rarissime jam occurrit in bibliothecis, notitiam hoc loco appendamus:

De veris Operibus SS. Patrum Leonis Magni et Prosperi Aquitani Dissertationes Criticæ, quibus Capitula de gratia Dei, Epistolam ad Demetriadem, nec non duos de Vocatione omnium Gentium libros Leonis nuper ascriptos abjudicat et Prospero postliminio restituit Josephus Antelmus. Accessere cum ipsius judicio de celebri Leonis ad Flavianum, et aliis ad diversos, Prospero dictatis in causa Eutychie cæterisque Epistolis, etc. Parisiis apud Dezallier. 1689, 4°.

Auctor ortu Foro-Julienis, natus a. 1648, post confecta studia in urbe patria canonicus, ab anno autem 1684 episcopi Pamiensis J. B. de Verthamou magnus vicarius et officialis († 1697), Quesnelli assertionibus obviam iturus, per tres priores Dissertationes, tria modo laudata Opuscula Prospero vindicare conatus, quarta Leonis Magni duas contra Pelagianos epistolas aggreditur, quarum alteram ad Januarium Quesnellus authenticam declaraverat, alteram ad Septimum supposititiam; Antelmus vero posteriorem veram, priorem ad Januarium fictam esse contendit. Dissertatione quinta Gennadium et alios antiquos, qui epistolam Leonis ad Flavianum in causa Eutychie (apud Ballerin. 28) a Prospero tanquam ejus notario dictatam scribunt, adversus Bellarminum Labbeumque vindicat, et non solum in hac, sed et in aliis Leonis epistolis haud obscura styli Prosperiani vestigia deprehendit. Nec pauciora in Sermonibus hujus similitudinis indicia agnoscere sibi visus, in Dissertatione sexta varia promit exempla, imprimis ex sermone 4 (ed. Quesn.) in Natali Leonis et ex sermonibus de Collectis et Jejunio. In causas autem hujus rei inquirens, potiorem judicat morem ætatis istius, quo sermones ab aliis episcopis recitandos frequenter expeti consueverint, si quidem Gennadius testetur Salvianum presbyterum multas pro episcopis homilias composuisse, indeque *magistri episcoporum* laudem, non, ut vulgo volunt, quia Salonium et Veranum episcopos in adolescentia docuerat, reportasse. Hinc colligit, tanto magis

Leonis summi pontificis, sermones expetitos fuisse, cui *interdum aliquos orationis ornatus contulerit Prosper, vir sui ævi doctissimus et facundissimus, qui occupatissimo pontifici a consiliis ac epistolis aut præcipuus fuerit, aut unicus.* In sequentibus reliqua Opera Prospero ascripta percenset, nempe in septima dissertatione Opus de Promiseionibus et Prædictionibus, quod a Cassiodoro falso Prospero tribui, et auctorem ex Africa oriundum habere statuit; libros de Vita Contemplativa, quos Juliano Pomerio assignat, atque de eo accurate agit; Confessionem Tironis Prosperi, a Sirmondo editam, quam vix aliquid exhibere censet Prosperi stylo et famæ satis consentaneum. Octavam dissertationem Prosperi Chronico impendit, idque, prout vulgo existat, Prospero adversus Garnerium prolixè vindicat, prout vero a Pithæo editum est, interpolatum infartumque probat. Nona dissertatio Prosperi Carmina examinat, ita ut illud de Providentia supposititium judicet; Anacreonticum ad Uxorem dubium relinquat; Epitaphium hæreseos Pelagianæ et Nestorianæ Prospero Aquitano contra Garnerium asserat; Carmen de Ingratis cum Epigrammatibus 97 et aliis duobus in Augustini obtretractorem genuina maxime arbitretur, illumque obtretractorem non alium quam Vincentium Lirinensem existimet, qui in Commonitorio suo Augustini etiam doctrinam perstringere affectaverit. Inter hæc autem novum hujus Vincentii Opus Secretorum Lirinensium producit Antelmus, in quo ordinando et illustrando totum se esse significabat, ejusque et omnium Prosperi editionis promiseione totum volumen claudit (a). Cæterum Antelmio mox responsum est a Quesnellò epistola Gallice scripta in Ephemeridibus Parisiensibus die 8 et 15 Augusti 1689. Cui non cunctanter quidem Antelmus duas alias epistolas ad abbatem... duabus epistolæ P. Quesnelli partibus responsorias Parisiis a. 1690, in-4°, reposuit: sed Quesnellus iis non magis quam Dissertationibus ejus se convinci passus, nec transversum unguem a pristina sententia in editione Lugdunensi a. 1700, recessit.

§ III. Editiones.

Primum Opus quod inter cætera Prosperi typis mandari cœpit; fuisse Epigrammata (b), quorum prima editio apparuit Moguntizæ a. 1494, in-4°, et sine anni nota, Taurini, eadem forma, nec non Venetiis apud Aldum a. 1501. Huic proxima fuerunt liber contra Collatorem, Moguntizæ a. 1524, emissus ac repetitus in Antidoto Sichardi Bas. 1528, et editio Sententiarum ex Augustino excerptarum, Colonizæ a.

(a) Repetita est hæc notitia ex M. Bibliotheca Eccl. Colon. t. I p. 487, cujus auctores eam se debere significant Actis Eruditor. Lips. Supplem. t. I p. 431; neque tamen per omnia iis adhæsimus. Nam quæ de Antelmii sententia super epistolis ad Septimum et Januarium referunt, non concordant cum Balleriniurum ejusdem sententiæ expositione, qui tamen, cum utrumque et Quesnellum et Antelmium refellerunt et utramque epistolam genuinam esse demonstrarunt, potiores hac in re auctores habendi sunt. Cf. Balleriniurum Admonitionem in duas prio-

res Leonis epistolas t. I Opp. Leonis pagg. 567-590, ubi prolixa de ambabus et 18 disputatio subjungitur. (b) Editores Parisienses ordiuntur seriem impresorum Prosperi a libro contra Collatorem Moguntizæ a. 1524 excuso. (c) Ipse tamen Gryphus non significat Responsiones ad Capitula Gallorum et Objectiones Vincentianas a se primum proferri, tametsi hoc diserte de aliis duobus Opusculis affirmet. Vide igitur ane aliqua editio præcesserit paucissimis fortassis visa.

A 1531, a quibus haud longo spatio diremptæ emergerunt epistola ad Rufinum et Responsiones ad Excerpta Genuensium, Venetiis apud Bernard. Stagninum 1538, in-8°. Mox etiam in Gryphiana Lugduni 1539: Responsiones ad Capitula Gallorum et Objectiones Vincentianas una cum Carminibus de Providentia et de Ingratis (c). Scilicet ab hac Sebastiani Gryphis opera altera incipit editionum Prosperi ætas. Is enim primus inscripsit *Opera, et collatione veterum codicum recognovisse* professus est. Repetita est Colonizæ a. 1540, et addita epistola ad Augustinum nonnullisque ad Prosperum non pertinentibus Opusculis ibidem 1565, per Joannem Sotellum. Eadem, sed in nonnullis perpurgatam, dedit Joannes Olivarius Duaci 1577, cujus ab hoc tempore recensio, B nist forte Theoph. Raynaudus in ed. Paris. a. 1671 aliquid mutaverit, ad annum usque 1711 semper viguit. Hoc autem anno prodiit Parisiis in-folio editio, si non omnibus numeris absoluta, certe codicum miss. apparatu editorisque (Joannis le Brun de Murette e congreg. S. Mauri) studio atque etiam eruditione, longe super anteriores excellens. Procuravit eam D. Mangeant, ejusdem congregationis socius; unde fortassis colligas, Lebrunum nondum omnia perfecisse, dum Opus e manibus illi excuteretur. Facile autem quæ desunt diligens et sagax historiæ temporum illorum lector, vel a Balleriniis per ista loca circumductus, animadvertet. Neque vero post hujusce editionis commemorationem silentio prætermitti debent quæ a. 1752 Joannes Salinasius et a. 1758 P. J. Fogginius, Romæ uterque ad ornanda Prosperi Opera contulerunt.

De Chronico separatim monere necessum est, tres diversas genuini exstare editiones, quarum prima, vulgaris dicta, Eusebiano et Hieronymiano Chronico jungi solet et ab anno 379, quo Hieronymus desiit, ad annum 445 protenditur, a Canisio etiam non parum a vulgato textu diversa prodita est ex ms. Augustano; altera priori decem annis auctior a Duchesnio primum inter Historicos Franciæ coætaneos vulgata est; tertiam, Chronicon integrum ab origine mundi ad annum 455 complexam, Labbeus in Bibliotheca nova mss. a. 1657 exhibuit. In omnibus autem pars posterior ab anno 379 ad annum 445 aut 455 mirum in modum variat, in aliis auctior quam in aliis, et modo dilutior ac jejuna, modo accurata, cujusmodi depravationes aut negligentiz librorum, aut certo studiosorum consilio tribuendas esse patet. Præter hæc Pseudochronicon a Petro Pithæo et mss. codd. editum est a 1588, ite-

res Leonis epistolas t. I Opp. Leonis pagg. 567-590, ubi prolixa de ambabus et 18 disputatio subjungitur.

(b) Editores Parisienses ordiuntur seriem impresorum Prosperi a libro contra Collatorem Moguntizæ a. 1524 excuso.

(c) Ipse tamen Gryphus non significat Responsiones ad Capitula Gallorum et Objectiones Vincentianas a se primum proferri, tametsi hoc diserte de aliis duobus Opusculis affirmet. Vide igitur ane aliqua editio præcesserit paucissimis fortassis visa.

rumque 1609, itidemque a Labbeo in Bibl. nova A mss. a. 1657 recensum. Utrumque denique, tam genuinum, quam Pseudochronicon cum notis et variis lectionibus reddidit editio novissima Operum Prosperi Parisiensis et cum notis Basnagii eruditissimis in nova ed. Lectionum antiquar. Henr. Canisii a. 1725. Plura qui cupit, evolvat Annales editionum, quos jam subnectimus.

SÆCULO XV.

1494. *Moguntia, per Pet. Friedbergensem; in-4°.* Epigrammata sancti Prosperi episcopi Regiensi de vitiis et virtutibus ex dictis Augustini.

Incipit volumen in ipso statim tituli folio pagina aversa prævio elogio Prosperi ex Trithemio. In fine (folio 22 pagina aversa): *Explicunt Epigrammata sancti Prosperi episcopi Regiensi de vitiis et virtutibus ex dictis Augustini. Impressa Moguntia per Petrum Friedbergem. Anno virginæ partus 1494.* Hæc excipit folio 23: *Carmen Conjugis ad Uxorem* inscriptum: *Prosper de Fide et Moribus christianorum et martyrum, ac de Contemptu et Brevitate præsentis vitæ*, qui titulus tamen inseritur demum post sedecim priores versus metro Anacreontico exaratos. Denique in fine hujus, folio 24, pagina aversa legitur: *Comendatio* (anonymi) *cujusdam in auctorem septemdecim hexametris constans.* Corrigendus ex his Cl. Braun in Not. Hist. Lit. p. II, pag. 260, n. 20.

Sine anno, Taurini; in-4°. B. Prosper de Vita Contemplativa et de Septem Virtutibus, adjectis nescio in eadem an in aversa pagina, sequentibus versiculis:

Hæc Augustini ex sacris Epigrammata dictis
Dulcisono rhetor componens carmine Prosper,
Versibus hexametris depinxit pentametrisque,
Floribus ex variis ceu vulget nexa corona.

Unde ego te, lector, religis qui sub hæc sædulus, oro
Intentas adhibere sonis cœlestibus aures;

Istic nam invenies, animam si cura subintrat,
Maxime quid doceant sanctæ moderamina legis
Observare homines, vel quid vitare sub astra,
Sidereum cœli cupiunt qui scandere regnum.

Nimirum ne Juliani Pomerii libros de Vita Contemplativa, Prospero falso ascriptos, hic exhiberi putet, nihil aliud complectitur hocce volumen quam Epigrammata Prosperi, quibus eosdem versiculos in antiquo ms. ad calcem adjectos vidit et ex eodem recudi curavit Muratorius in Anecd. t. II p. 210, (a) testibus auctoribus Historiæ Litterariæ Galliæ, a quibus insuper discimus accessisse commentarium D Recusa est, ut equidem arbitror, editio Moguntina.

(a) Hist. Lit. de la France, t. II, p. 384, 85.
(b) Hamberger Zuverl. Nachr., t. III. p. 215, subscriptum erat: *Hoc opus scripsit Frater Tibaldus de Guerris de Castro novo Terdonensi ord. frat. min. tunc Bachalarius conventus Cherii, 1466, die 12 Augusti.*
(c) Paulo aliter, sed rectius, puto (nam Regii Catalogi auctores titulos interdum contrahere, interdum ex contentis libris aliquid addere amant), hic titulus

SÆCULO XVI.

1501. *Venetis, apud Aldum; in-4°.* Prosperi Aquitanici Epigrammata super D. Aurelii Augustini sententias quasdam; cum Aratonis Carmine Historiæ Apostolicæ, Probæ Falconiæ Centonis excepto, Joan. Damasceni hymnis et Cosmæ Hierosolymitani (opusculis) aliquot. In exemplari hujus libri, quod servat Bibliotheca Bernensis (Cat. t. I, p. II), Prosperi Epigrammatibus varias lectiones e mss. codd. ascriptis Bongarsius.

1524. *Moguntia, apud Joan. Schæffer; in-4°.* S. Prosperi, presbyteri Aquitanici, libellus adversus inimicos gratiæ Dei *contra Collatorem*; et Aurelii, Carthaginiensis episcopi, epistola contra Pelagianos; Cœlestini papæ, et aliorum Romanorum pontificum auctoritas de gratia Dei pro Prospero et Hilario, adversus Pelagianos (industria Nicolai Carbacchii). Cat. Bibl. Paris. (c).

Carbacchius libelli hujus exemplum repererat in Bibliotheca religiosorum fratrum Benedictinorum montis sancti Jacobi (Moguntia).

1524. *Basileæ; in-8°.* Prosperi, Augustini et Ambrosii Opuscula de Libero Arbitrio, ex editione Joannis Œcolampadii. Cat. Bibl. Baluz. t. II, p. 1001.

Num præter librum *adversus Collatorem* aliud quidpiam Prosperi insit, dicere non ausim. Sub Ambrosii nomine procul dubio nihil aliud hic evulgatur quam libri *de Vocatione omnium Gentium*, Ambrosio a multis tributi.

1528. *Basileæ; apud Henr. Petri; in-fol.* Prosperi Aquitanici libellus de Libero Arbitrio contra Collatorem; in Jo. Siehardi Antidoto contra omn. hæreticorum. p. 215 seqq.

1531. *Coloniæ imprimebat Joannes Prælat.; in-8°.* Sententiæ aliquot velut aphorismi, ex S. Augustini et aliorum libris selectæ, studio et labore Prosperi, episcopi Regiensi. Cat. Bibl. Reg. Paris. Cf. præf. ed. Paris.

1533. *Parisiis; in-16°.* D. Prosperi Aquitani libellus *Adversus inimicos gratiæ Dei*: accedunt epistola Aurelii episcopi Carthagenensis ad episcopos per Byzacenam et Arzigitanam provinciam constitutos; excerpta ex gestis synodalibus contra Pelagium hæreticum; et Cœlestini papæ epistola ad episcopos Galliæ de erroribus Pelagii. Cat. Bibl. Baluz. l. I.

1534. *Parisiis apud Ant. Augerellum; in-16°.* S. Prosperi de Gratia et Libero Arbitrio ad Rufinum et Responsiones ad excerpta Genuensium. Cat. Bibl. Baluz., ibidem et Bibl. Tellerianæ p. 198 b. Auctores Historiæ Litt. Galliæ ejusdem libri exemplar vidisse testantur, cui inscriptus fuerit annus 1533.

1538. *Venetis, per Bernardinum Stagninum; in-8°.*

profertur in præfatione novissimæ editionis Parisiensis, videlicet: *Libri sancti Prosperi de Gratia Dei et Libero Arbitrio, pro defensione divi Aurelii Augustini episcopi; contra Cussiani presbyteri librum qui titulo de Protectione Dei prænotatur. Item capitula tredecim decretorum Cœlestini papæ pro Prospero et Hilario, de Gratia Dei, adversus quosdam Galliarum presbyteros Pelagii sectatores, etc.*

Opuscula de Gratia et Libero Arbitrio S. Prosperi Aquitani episcopi Regiensi, viri religiosissimi, divi Augustini discipuli et in divinis Scripturis eruditissimi.

Continentur in hoc volumine, 1° Epistola S. Prosperi ad Rufinum; 2° Ad excerpta Januensium (Genuensium); 3° Liber S. Prosperi contra Cassianum; 4° Epistola Aurelii Carthaginiensis episcopi; 5° Cœlestini epistola ad episcopos Galliarum et auctoritates sedis apostolicæ, etc.; 6° Epigrammata S. Prosperi et Carmen ad Uxorem. Ex quibus num. 1 et 2 nunc primum eduntur. Præf. ed. noviss. Paris.

1539. *Lugduni, apud Sebastianum Gryphium; in-fol.* D. Prosperi, Aquitanici, episcopi Regiensi, opera, ad vetustorum exemplarium collationem emendata et recognita. Cat. Bibl. Reg. Paris.

Sebastianus Gryphius epistolam dedicatorem ad Sentatum populumque Regiensem auspicatur ab excusatione, quod, quem ante annos plus minus quatuor ipsorum rogatu suscepisset laborem omnes Prosperi episcopi quondam ipsorum lucubrationes typis excribendi, haud prius emittere potuerit: id quod exemplaribus, partim non accurate satis descriptis, partim desideratis nonnullis Opusculis imperfectis tribuit. « Quapropter, inquit, ut vobis gratificarer atque studiosorum commodis inservirem, editionem minime præcipitandam putavi: sed primum vehementer conandum, ut opus, si quo pacto fieri posset, prius pristino nitore Germanæque integritati restitueretur. Proinde huc illuc missis litteris, negotium dedi amicis et Gallis et Germanis, præsertim humaniorum litterarum studiosioribus, ut quidquid hujus auctoris apud eos in antiquis Bibliothecis lateret, tam lacerum, quam integrum ad me transmitterent. A quibus inter alia vetustissima exemplaria allata sunt simul quæ desiderabantur Opuscula: nempe duo versus heroico, de Providentiâ Dei unum, alterum *Περὶ Ἀχαριστῶν*: præterea Expositio in postremos unum et quinquaginta psalmos; omnia, ut opinor, a nostræ tempestatis hominibus non visa. His igitur omnibus simul inter se diligentissime collatis effeci tandem ut hic vester Prosper, vir tam sanctus quam eruditus, tot retro sæculis in tenebris delitescens, situm cariemque passus, totus nitidus, purus, integere in lucem exiret. » Hactenus verba Gryphii, quæ ex laudata epistola produuntur in præfatione novissimæ editionis Parisiensis. Addunt tamen ejusdem auctores, qui parum perspicua in his utuntur oratione, accessisse de novo, præter enumerata, Responsiones ad Capitula Gallorum, et ad Capitula Objectionum Vincentianarum. Omissit autem Chronicum integrum, quod inter Eusebiana aliorumque Chronica excusum esset, et quod ob nimiam corruptionem lectori fastidio fore videretur.

1540. *Coloniæ excudebat Hero Alopecius; in-8°.* D. Prosperi, Aquitanici, episcopi Regiensi, Opera, collatione vetustorum exemplarium recognita. Cat. Bibl. Reg. Paris. Gryphianæ repetitio.

1552. *Coloniæ, apud Lamb. Sylvium; in-8°.* Prosperi et Hilarii Arelatensis epistolæ duæ ad B. Au-

gustinum, de reliquiis Pelagianæ hæreseos, ad fidem vetusti exemplaris restitutæ, cum Honorii Augustodunensis dial. de Prædestinatione et Libero Arbitrio. Cat. Bibl. Bunav. t. III, p. 208.

1556. *Basileæ, ex officina Henr. Petri; in-fol.* Prosperi Aquitanici adversus Colluctatorem (*sic*) de Libero Arbitrio in Joan. Heroldi Hæresiologia, p. 664-675. Edidit ex antiquo codice Laurissensi, in quo tamen aliquot in fine libri versus deerant.

1565. *Coloniæ, apud hæredes Arno'di Birckmanni, in pingui Gallina; in-4° maj.* D. Prosperi Aquitanici, episcopi Regiensi, Opera accurata vetustorum exemplarium collatione per viros eruditos a mendis pene innumeris repurgata. In fine: *Lovanii, typis Joannis Bogardi.* Qua loci et typographi nota, sed præfixo anno 1566, hanc ipsam haud dubie editionem indicat. Cat. Bibl. Reg. Paris.

Superioris editionis contenta juxta elenchum in aversa pagina tituli hujus editionis subjectum sic se habebant: *Opus de Prædictionibus et Promiseionibus Dei*, quo nescio quando et per quem numerus Operum Prosperi auctus fuerit; de *Vita Comtemplativa* libri III; ad Rufinum epistola, Responsiones ad Capitula Gallorum, ad Objectiones Vincentianas, et ad excerpta Genuensium, contra Cassianum de Protectione Dei liber I; Sententiarum ex Operibus Augustini excerptarum liber I; ex iisdem sententiis Epigrammatum liber I; de Providentiâ divina Opusculum; de lugratis lib. I; Commentarius in psalmos cæc. Inter accessiones hujus editionis numerantur, 1° de Vocatione omnium Gentium libri II; 2° epistola ad sacram virginem Demetriadem; 3° epistola ad D. Augustinum; 4° Cœlestini pro Prospero et Hilario epistola (quatenus illa scilicet in Gryphiana ommissa fuerat); 5° Canones alterius concilii Arausicani. Ex his, num. 3 plane nova fuit acquisitio. Num. 1 et 2 Ambrosio hæcenus tributi et cum ejus Operibus vulgati fuerant. Nunc priores non tantum ob styli et phrasim similitudinem, sed etiam ex codicum mss. fide, posterior etiam, partim ob stylum, partim ob argumentum, Prospero vindicantur. Afirmat enim hujus editionis curator Joannes Soteaux (Sotellus) Montiniensis in præfatione ad lectorem (quæ a Vita Prosperi incipit), deprehendisse se libros de Vocatione omnium Gentium in antiquissimis mss. Bibliothecæ regularium S. Martini Lovanii, Bibliothecæ abbatie Cambrensis et Boneffensis abbatie apud Namurcum, Prosperi nomine inscriptos. De cæteris sic monet editor: « Libros de Prædictionibus et Promiseionibus Dei non ignoramus plurimis in locis mendosos, et (ut apparet) mutilos esse, tametsi haud ita atque cum eos in manus legendos acciperemus. Sed cum nobis exemplaria correctiora non suppeterent, nolimus quidquam ex conjectura immutare. Si cui ob minorem eruditionem videantur a divo Prospero adhuc juniore, jamque primum in sacris litteris sese exercente scripti, obstatit quod trigesimo octavo capite secundæ partis auctor ipse ita loquitur velut jam annos juventutis excesserit.

Ut certe Prospero non videantur, non eo tantum fit A probabile, quod Gennadius et Trithemius recensentes quæ ab illo scripta sint, hujus Operis non meminere, sed etiam ex phrasibus ac styli maxima dissimilitudine, quodque sæpissime toto Opere auctor hinc sententiis ut sibi familiarissimis utatur: *Non tantum sibi, quantum etiam suis, etc., etc., non tantum præteriti, quantum etiam præsentis, etc.,* quas in ipsis D. Prospero libris non reperies usquam. Fatendum tamen est ab homine scriptorum ac librorum divi Augustini studiosissimo scriptos esse. Nam et ipsa Augustini verba non semel citat: quæ quo loco apud illum habeantur, in margine annotavimus. Libri contra Collatorem (qui et mendis scatebat et ordinis plane erat perturbati, quoniam in eo passim verba Prospero impressa erant tamquam Cassiani essent) castigaciones subministravit eruditus et eximius vir, sacræ theologiæ Regius Lovanii professor, M. Joannes Hessels a Lovanio, sicut et magnam partem eorum quæ tecum huc usque locuti sumus, lector Christiane. » In eadem præfatione remotum a se dicit Carmen de Providentia, quia Pelagianæ doctrinæ sit; attamen in ipso volumine eodem ordine impressum exstat quo a præcedenti editione exhibitum (a) fuerat. Accesserunt denique huic editioni indices locupletissimi rerum et Scripturarum, in titulo etiam notati. Inscriptam eam Sotellus Carolo van der Linden monasterii Parcensis ord. Præmonstrat. apud Lovanium abbati, epistola data Lovanii ex minori collegio Theologorum 13 kalendas Maias 1575.

1577. *Duaci, ex off. Joannis Bogardi, typogr. jurati, sub Bibliis aureis; in-8°.* Divi Prospero Aquitanici, episcopi Regiensis, Opera, accurata vetustorum exemplarium collatione a mendis pene innumeris repurgata.

Superioris editionis substantia non aucta est. Sed quæ in eadem non satis expurgata fuissent Prospero scripta, nunc nitidiora, et non modica accessione cum variarum lectionum, tum plurium lacunarum, maximeque unum perquam insignis supplemento locupletiora se dare professus est Joannes nescio quis Olivarius (b) in epistola ad Joannem Sacracenum priorem Vedastinum Atrebatum (*dat. Duaci idib. Novemb. 1576*). « Emendationes (enim) plurimas, inquit, item varias lectiones partim suppeditavit nobis liber tua singulari industria collatus cum antiquis codicibus, partim vetustissimum volumen bibliothecæ Cambronensis, quod habebat manu descriptos, de Vita Contemplativa libros tres, de Vocatione Gentium duos et unum Epigrammatum. Itaque ex eo iis in libris multa sunt facta meliora, quæ deerant, suppleta, annotata plurima; ne acerrimo quidem judicio tuo, cui libenter illa submittimus, improbanda. » Cæterum totus superioris editionis ordo, indices item atque ad Joannis Sotelli præfatio ad lectorem hic servata sunt.

(a) Fugit hoc editores Parisienses, quod ipsum librum inspicere supersederunt.

(b) In litteris tantum humanioribus versatum atque

SÆCULO XVII.

1601. *Ingotstadii, ex officina Ederiana; in-4°.* Prospero Aqu. Chronicon integrum, in duas partes tributum, item pars posterior (a vulgatis admodum recedens) ex ms. Augustano; in Henr. Canisii Lectionibus antiquis, t. I. Vide ed. Basnagianam, a. 1725.

1604. *Burdigalæ, apud Simonem Millangium, in-folio.* Prospero Aqu. Chronicon a morte Valentis, etc., in Arnaldi Pontaci Chronicis trium illustrium auctorum Eusebii, Hieronymi et Prospero, pagg. 198-210. Notæ exstant pagg. 760-790.

1606. *Lugd. Bat. exc. Thom. Basson. sumptib. Commelin.; in-folio.* Eadem pars Chronici, in Jos. Scaligeri Thesaurio Temp., pp. 188-197, et ibid. in edit. Amstelodamensi apud Joan. Jansson. 1638.

B 1609. *Coloniz Agrippinæ excudebat Arnoldus Kempenis sumptibus Joannis Crithii; in-8°.* D. Prospero Aquitanici... Opera accurata exemplarium vetustorum collatione a mendis pene innumeris repurgata. Repetitio editionis Joan. Olivarii.

1609. *Parisiis, ex off. Nivelliana apud Sebast. Cramoisy; in-4°.* Chronicon Prospero Tironis Aquitani a morte Valentis imp. ad captam a Genserico Urbem. Nunc primum in lucem editum, longe aliud ab eo quod hactenus B. Hieronymi Chronico subjunctum est. Item Fragmentum ex Chronico Victoris episcopi Tunensis Africæ, quod subjecit Chronico Prospero; in Petri Pithœi Operibus pagg. 329-42. De editione prima a. 1588, nondum mihi certi aliquid constat.

1611. *Romæ, ex typogr. cameræ apostolicæ... D. Prospero... Opera (ex edit. Joan. Olivarii). Benedd. ex Cat. Bibl. Cordesianæ (Paris. 1643, in-4°), p. 73.*

1619. *Parisiis..... in-8°.* Tironis Prospero Aquitani Confessio nunc primum edita ex codice Vaticano per Jac. Sirmondum; cum Eugenii ep. Tolet. Opusculis, quibus Dracontii aliorumque vet. Eccles. SS. quædam (poemata) adjecta sunt. Recusa sunt hæc omnia in Operibus Jac. Sirmondi, Paris. 1696, t. II, pagg. 913, 914.

1622. *Helmæstadii, typis hæredum Jacobi Lucii; in-8°.* S. Prospero Sententiæ ex B. Augustini monumentis collectæ, unde et a quibusdam Sententiæ Augustini appellantur; in gratiam pictatis et veritatis amantium seorsim editæ; cum indice alphabetico copiosissimo, in quem pene omnes sententiæ relatæ sunt.

D 1636. *Lutetiæ Parisiorum, sumpt. Seb. Cramoisy; in-fol°.* Prospero Aqu. Chronicon..... ex ed. viri cl. Petri Pithœi; in Duchesne Scriptorib. Franciæ Coætaneis, tomo I, pagg. 196-204. Item Chronicon ab orbe condito, pars posterior, Eusebii et Hieronymi Chronicis adjungi solita, multo quam in vulgatis exemplaribus emendatior et auctior ex mss. codd. Jac. Sirmondi et Petri Franc. Chiffletii, pagg. 201-209.

1637. *Parisiis, apud Seb. et Gabr. Cramoisy; in-fol°.*

a sacro theologico studio plane alienum se dicit per occasionem excusationis, quod scriptori ecclesiastico manus admoverit.

Viri clarissimi Tironis Prosperi Aquitani Chronicon integrum ab Adamo ad Romam captam a Genserico Wand. rege, in duas partes distributum. *Prima pars*, ab ortu rerum ad mortem Valentis cum annotatione consulum, *nunc primum edita ex variis codicibus calamo exaratis*. Pars altera, ab a. 379 ad 455, *auctor atque emendatior in pluribus quam quæ antea vulgata est*. Eiusdem alteriusve Prosperi Chronicon, editio Pithœana emendata multis in locis, ex collatione codicum mss. Omnia in Bibl. nova mss. librorum Philippi Labbei tomo I, pagg. 46-60.

1671. *Parisiis, sumptibus Petri Variquet; in-fol.* D. Prosperi episcopi Rhegiensis Opera, quæ quidem editio innumeris prope quibus præcedentes scatebant mendis fuit perpurgata; accesserunt Heptadi Præsulum a Theophilo Raynaudo editæ et posthac sæpius, h. l. et a. vero ultima vice recussæ.

1677. *Lugduni, apud Anissonios; in-fol.* Prosperi... Opuscula diversa soluta oratione et carmine scripta, ex recognitione Joannis Olivarii; ejusdem sive Prosperi Tironis Chronicon, ex editione Henr. Canisii nec non Chronicon Pithœanum; in Bibl. Max. PP. tomo VIII, pagg. 1-203.

1690. *Parisiis, apud Franc. Muguet; in fol.* Prosperi Aquitani pro Augustino, contra iniquos doctrinæ illius de gratia et prædestinatione reprehensores, Apologetica opuscula; nec non ejusdem Prosperi liber Sententiarum ex Augustino; in III parte appendixis ad t. X Operum S. Augustini curantibus monachis e congreg. S. Mauri ad S. Germanum in Pratis; in ed. Antwerp. p. 140-170.

Comprehenduntur una : 1° *epistola ad Rufinum* recognita ad antiquissimum exemplar Remensis abbatiz S. Remigii; 2° *liber contra Collatorem* castigatus ex vetustissimo codice Corbeiensi et secundum optimas editiones, velut Moguntinam, Lovaniensem et Antuerpiensem.

1699. *Traj. ad Rhen. et Lugd. Bat. apud Franc. Halmam et Petrum van der Aa; in-fol.* Prosperi Aqu. Chronicon integrum juxta Labbeanam editionem expressum : in Joan. Geo. Grævii Thesaurò Antiqq. Rom. t. XI, p. 269 seqq.

SÆCULO XVIII.

1703. *Lovanii, apud Ægidium Denique; in-8°. D.* Prosperi Aquitanici Peri Achariston; hoc est, de Ingratis Carmen, accuratum et notis miscellaneis illustratum a Martino Steyartio (Steyaert) in tomo III Opusculorum seu Lucubrationum Steyartii.

De auctore, doctore quondam theologiæ Lovaniensi, qui magnam nominis celebritatem apud suos obtinuit, adeundus Joan. Franciscus Foppens in Bibl. Belgica p. 861, ubi et effigies ejus cernitur : est autem hic in Prosperi libellum commentarius Opus posthumum. Neque enim seorsim, sed in hacce Opere ejus editione (quæ VI tomis constat) primum prodit. Notæ vero omnes tractatæ sunt in editionem Parisiensem. Errat igitur Joan. Alb. Fabricius, si editionem Lovaniensem Steyartianæ lucubrationis *re vera* Amstelodami non Lovanii prodidisse affirmat.

Neque enim Benedictini solum in Historia Litteraria Galliæ ejus meminerunt, sed ipsi editores Parisini in præmonitione ad hocce Carmen disertis verbis Lovanii eam prodidisse indicant; quin ipse Clericus in præf. ad appendixem Augustinianam testatur Lovanii editas fuisse hæc Steyartii notas.

1703. *Antuerpiæ, apud Petrum Mortier; in-fol.* Sancti Prosperi Aquitanici Carmen *Περὶ Ἀχαριστων*, hoc est, de Ingratis, accurante et illustrante theologo Lovaniensi, in appendice Augustiniana seu tomo XII Operum Augustini curante Joan. Clerico, pp. 1-39.

Ante omnia, inquit Clericus in præfatione ad hoc volumen, ante omnia oculis se subjicit legendum Poema S. Prosperi de Ingratis, in quo doctrinam S. Augustini, Pelagii et præsertim Semipelagianorum versibus quidem non optimis, sed intellectu minime difficilibus exponit. Eos tamen eruditus Lovaniensis theologus sat diligenter illustraverat notis quas hic vides. Eæ notæ, viri docti manu emendatæ et auctæ. a nobis editæ sunt quales transmissæ fuerant, sine ulla additione aut detractone. Erant prius editæ Lovanii, nomenque præferebant Martini Steyartii, qui theologus fuit ejus Academiæ, non ita pridem mortuus, et qui dicitur primum fuisse in eorum partibus qui Augustinianam doctrinam tuentur, deinde in partes contrarias transiisse, quod satis liquet ex variis libellis Gallicis, quibus eum oppugnavit vir disertissimus *Antonius Arnaldus* doctor Sorbonicus, Augustinianarum partium in Gallia facile princeps. Nomen tamen Steyartii deleri voluerunt quæ opusculum hoc ad bibliopolam (appendicis hujus redemptorem) transmiserunt; quod nos dissimulare non potuimus.

1711. *Parisiis, sumpt. Guil. Desprez et Joan. Dessartz; in-fol.* Sancti Prosperi Aquitani, S. Augustini discipuli, S. Leonis papæ primi notarii, Opera omnia, ad manuscriptos codices, nec non ad editiones antiquiores et castigatiores emendata, nunc primum secundum ordinem temporum disposita, et Chronico integro ejusdem, ab ortu rerum usque ad obitum Valentini III et Romam a Vandalis captam pertinente, locupletata. Quibus præfigitur ejusdem S. Prosperi Aquitani Vita, ex Operibus ipsius, et Scriptorum ecclesiasticorum libris concinnata.

Editores Joannes Le Brun de Marelle et D. Mangeltus (Mangeaut) hunc finem sibi in adornanda hac editione fuisse profitentur, ut quantum fieri potuisset, amplissima, castigatissima et optimo ordine disposita prodiret : et ut etiam ex illa aliquid adjumenti lectoribus ministraretur ad erroris Semipelagiani historiam plenius cognoscendam. Quapropter primo in eam contulerunt quidquid genuinorum S. Prosperi Operum lactenus in lucem prodierat, non onissis Confessione quam primum evulgavit, et Chronico integro, quod omnes superiores editores spreverant. Castigarunt deinde singulos hujus editionis libros ad fidem editionum probatorum et tot mss. quot per concessi temporis angustias reperire et conferre licuit. Erat enim in litteris regiis datis d. 14 Decembris 1709, quæ hujus aliorumque librorum imprimendo-

rum et recudendorum privilegium bibliopolis indulserant, mandatum ut Prosperi Opera intra duorum annorum spatium absolverentur. *Et ne inter varias quæ in libris occurrerent loci ejusdem lectiones temere selegisse et doctiorum palato præjudicare voluisse arguerentur*, in marginem inferiorem cujusque paginæ illæ quas neglexerunt rejectæ sunt. Nec vero intra hos limites crisin suam contineri voluerunt, sed sedulo etiam laborarunt ut spuria et dubia a veris et genuina tam sede ac caractere quam admonitionibus præambulis distinguerent, simulque eruditorum virorum de unoquoque sententias afferrent. Ordo librorum idem est quo supra scripta singula enumeravimus, ita tamen ut varia aliorum quæ eadem attinent, inserta sint, itemque dubia cum certis ac genuinis una serie exhibeantur, ad easque simul index uberimus rerum et nominum et sententiarum memorabilium spectet, pone hunc demum appendix sit annexa. Videlicet inserta sunt post Prosperi epistolam ad Augustinum: Hilarii epistola ad eundem, item Augustini de Prædestinatione SS. et de Dono perseverantiæ libri II; post Responsiones ad Excerpta Genuensium: Cælestini pontificis pro Prospero et Hilario epistola una cum sedis apostolicæ episcoporum auctoritatibus de Gratia et Joannis Cassiani collatio 13; post Chronicum integrum: Concilium II Arausicanum, quæ reliqua dubiæ fidei scripta eodem ordine quo supra proposita sunt excipiunt. In appendice continentur, prima parte, Juliani Pomerii de Vita Contemplativa libri III, de Promissionibus et Prædicationibus Dei liber, Chronicum Prosperi Tironis; in secunda parte, varia scripta et monumenta quorum lectio Operibus sancti Prosperi ac historiæ Semipelagianæ lucem afferunt, ac inter illa primo loco S. Augustini de Correctione et Gratia ad Valentinum librum I. Cæterum libris qui in prima appendicis parte exhibentur non minor cura est adhibita ab editoribus quam reliquis Prosperi Scriptis, sicuti in totam appendicem peculiaris index haud vulgari cura exaratus accessit. Singulare denique hujus editionis ornamentum est Vita Prosperi ex Operibus ipsius et Scriptorum ecclesiasticorum libris concinnata, quæ 11 articulis constat et proxime post præfationem est subjecta.

1725. *Antuerpiæ, apud Rudolphum et Gerhardum Westenius; in-fol.* Tironis Prosperi Aquitani Chronicum integrum in duas partes tributum. Pars prima, edita ex variis codicibus calamo exaratis; pars altera ex Canisio. Eadem ex ms. Augustano (monasterii SS. Afræ et Udalrici); item Chronicum Pithœanum: omnia ex recensione et cum notis Jacobi Basnagii; in Thesaurio Monumentorum ecclesiasticorum et historicorum seu Henrici Canisii Lectionibus Antiquis ad sæculorum ordinem digestis. T. I, pp. 252-318.

1732. *Romæ, ex typographia Antonii de Rubéis; in-8.* Sanctorum Prosperi Aquitani et Honorati Massiliensis Opera (aliquot), notis observationibusque illustrata a D. Joanne Salinas, Neapolitano, canonico regulari Lateranensi, ac S. theol. lectore ad

sanctissimum patrem Clementem XII, pont. max.

Horum opusculorum editio ad idem consilium spectat cum editis ab ipso superiori anno Vincentii Lirinensis et Hilarii Arelatensis lucubrationibus, nempe triumviros hosce a Semipelagianismi objectione liberandi. Quapropter additurus erat tertium volumen et in peculiari dissertatione ostensurus, Vincentium, Hilarium et Honoratum re vera ab orthodoxis doctoribus non dissentire, una cum observationibus quas studiose collegerat de Lirinensi cœnobio. Sed mors doctas ejus meditationes interceptisse videtur. In hoc volumine scripta aliquot præcipuæ dignationis, ex quibus de orthodoxorum sententia de gratia Dei judicium ferri possit, proposuit, videlicet Prosperi et Hilarii epistolas ad Augustinum, ex Parisiensi editione, additis quibusdam variantibus lectionibus e codicibus nonnullis Vaticanis depromptis; porro carmen de Ingratis ex eadem editione cum delectu notarum Steyartii, quæ ibidem adjectæ conspiciuntur, et ultimo loco Honorati Vitam Hilarii, de qua alio loco dicitur. Ex eadem Parisiensi editione hic repetita sunt Testimonia veterum de S. Prospero, item Vita ejus ex Operibus ipsius et aliis scriptoribus ecclesiasticis concinnata cum observationibus Salinasii et synopsi chronologica Operum et gestorum ejus. Suppeditarunt hanc editionem Suppl. ad N. Acta Erud. Lips. t. II, p. 17 (a. 1731).

1740. *Veronæ; in-fol.* Prosperi Aqu... Chronicum pars posterior, cum Eusebii et Hieronymi Chronicis; in ed. Operum Hieronymi Dominici Vallarsii tomo VIII pagg. 823-56, editionis Venetæ t. VIII, p. I, pagg. 824-56.

1744. *Venetis; in-folio.* S. Prosperi... Opera. Non recordor amplius ubi hanc editionem notatam invenim. Haud dubie est recusa Parisiensis.

1758. *Romæ, apud fratres Palearinios; in-8.* S. Prosperi Aquitani S. Leonis M. notarii de Gratia Dei et Libero Arbitrio hominis et Prædestinatione sanctorum Opera omnia. Editionem emendatissimam et variis lectionibus undique collectis, præcipue vero ex codd. mss. Vaticanis adornatam curavit P. F. F.

Nitidissima hæc Prosperi opusculorum editio partem tertiam facit Operum Selectorum SS. Patrum de Gratia Dei et Prædestinatione sanctorum. Editor fuit Petrus Franciscus Fogginius. Complexus est in hoc volumine epistolas ad S. Augustinum et Rufinum. Responsiones ad Capitula Gallorum, Objectiones Vincentianas et Excerpta Genuensium, Librum contra Collatorem, carmen de Ingratis, Epigrammatum triadem adversus Massilienses et Epigrammatum ex sententiis Augustini spicilegium, omnia diligenter ex editione Parisiensi expressa, additisque non solum variis lectionibus in eadem, sed novis etiam sua ipsius opera ex Vaticanis codicibus collectis; præterea carmen de Ingratis, cujus mss. exemplaria nulla reperire ei contigit, nec non tria epigrammata quæ illi adjungi solent, perpetuis scholiis ex prolixioribus Martini Steyartii et Parisiensium editorum instruxit. Inscriptis Clementi XIII.

1759. *Romæ..... in-12.* S. Prosperi carmen de

Ingratis et Epigrammata selecta. Sic legitur in Cat. A
Bibl. comitis Caroli a Firmian t. 1, p. 53, n. 3027.

Versiones.

Præter poema de Ingratis, pauca Prosperi in recentiores linguas conversa exstant.

Gallicæ. — 1647. *Paris chez la veuve Martin Durand; in-4°.* Poëme de S. Prosper contre les Ingrats, où la doctrine catholique de la grâce est expliquée et soutenue contre les Pélagiens; traduit en français, en vers et en prose, avec les vers mis à côté, par Louis-Isaac le Maître de Saci. Eadem versio recusa est Parisiis apud Guil. Desprez et Joan. Dessarts a. 1717, in-12; addita epistola ad Rufinum et Epitome totius doctrinæ Prosperianæ de gratia et libero arbitrio ex Operibus ipsius.

1649. *Paris, chez Jean Henault; in-8°.* S. Prosper, de la Vocation des Gentils, où la doctrine catholique de la liberté et de la grâce est déclarée contre les erreurs des hérétiques; traduit en français avec des réflexions, par le P. Antoine Girard.

Italicæ. — 1586. *In Roma; in-8°.* Sentenze di S. Prospero sopra le Promissioni e Predizioni di Dio, tradotte da Giulio Fulco; in Effetti mirabili de la Limosina e Sentenze degne di memoria appartenenti ad essa, raccolte per opera di Giulio Fulco. Argelati, l. mox laudando.

1751. *In Venetia, per Carlo Pecora; in-8°.* Il poema di S. Prospero Aquitano degl' Ingrati, o sia sopra la Grazia. Traduzione in ottava rima dell' abate Gianfrancesco Giorgetti, dedicato a monsignor illustriss. e reverendiss. Aluise Foscari, patriarca di Venezia e primate della Dalmazia, etc., con una Dissertazione sopra la Vita, e l'Opere di S. Prospero Aquitano, e con annotazione filologiche, istoriche, critiche.

Accedit textus Latinus. *Novelle Lett. di Firenze a. 1751, 24 Septembr., p. 610; et Nov. Lett. di Venezia num. 44, p. 345; et qui ex iis hausit Argelati in Bibl. degli Volgarizz. t. III, p. 303.*

1753. *In Venetia, presso Simone Occhi; in-8°.* I mille Versi Latini di S. Prospero di Aquitania contro i Semipelagiani, tradotti in versi Italiani dal P. Carl' Agostino Ansaldo de' predicatori, fra gli Arcadi della Colonia di Trebbia, Clomoneo.

Et hic interpres textum Latinum et notulas in inferiori margine apposuit. Argelati, l. 1.

1756. *In Brescia, presso Giannaria Rizzardi; in-4° D* maj. Ricerca Sistemática sul testo, e sulla mente di S. Prospero d'Aquitania nel suo poema contra gli Ingrati.

Præter carmen de Ingratis insunt etiam Epigrammata duo Prosperi in obtrectatorem Augustini et Epitaphium Nestorianæ et Pelagianæ hæreseon, omnia Latine juxta textum editionis Parisinæ cum Latinis marginalibus et in adversa pagina versione Italica, cum iisdem marginalibus conversis et notis eodem idiomate scriptis criticis, historicis et theologis. His subjecta est promissio in titulo disquisitio, quæ præter introductionem et conclusionem, 70 annotationibus seu capitibus constat, adeo ut ipsa carmina cum variis ad noctam ejusque inge-

niū, nec non Semipelagianos Massilienses spectantibus quæstionibus nomine apparatus ad disquisitionem insignita sint. Scite auctor Viator a Coccaleo (Viatore da Coccaglio) Capucinus sermonem ad amatores doctrinæ Prosperi direxit, alioquin nemo facile dixerit cui hæc scripta sint. Nuncupavit autem volumen suum cardinali Dominico Passioneo.

1760. *In Brescia, dalle stampe di Gianb. Bossini; in-4°.* Lo Spirito filosofico.... theologico.... ascetico di san Prospero d'Aquitania ne' suoi Epigrammi.

Idem auctor est Viator de Coccaleo, idemque spiritus in Commentariis, sed volumen spissius. Singulis Epigrammatibus Latinis subjungitur versio Italica, quam prolississima excipere solet, non de arte poematis sententiæ tractatione, sed ex proprio auctoris ingenio super idem quod poeta attigit argumentum, quasi in datum textum commentatio. Dedicavit opus Carolo Victorio Amadeo cardinali delle Lanze, archiepiscopo Nicosio et regi Sardiniae a confessionibus.

1764. *In Verona, per Agostino Carattoni; in-4°.* Di san Prospero Aquitano notaio di san Leone magno il poema degl' Ingrati ovvero Semipelagiani recato in versi Italiani sciolti dal reverendiss. Padre don Francesco Maria Ricci Romano abate Benedettino.... Casinese.

E regione versionis Italicæ appositus est textus Latinus, additæque sunt annotationes et lectiones variantes. Sed hæc omnia ex Parisina editione decerpta sunt. Nuncupavit editor versionem suam Nicolao Antonio Justiniano episcopo Veronæ.

1764. *Codices ex quibus Prosperi scripta aut primum edita aut deinceps emaculata sunt.*

I. Codex ms. Benedictinorum montis S. Jacobi Moguntinæ, unde editio Moguntinensis a. 1524 prodit.

II. Quæ Sotellus ex mss. exemplaribus petiit subsidia, pauca fuerunt et supra sunt a nobis indicata.

III. Joannes Olivarius unum tantummodo codicem Cambrensem commemorat, ex quo plurima ab ipso in textu Prosperi castigata fuerint. Sed is ex genuinis Prosperi scriptis non nisi Epigrammata, de cæteris libros de Vita Contemplativa et de Vocatione omnium Gentium continebat.

IV. Benedictinorum, editorum Operum S. Augustini.

1. Codex Corbeiensis, ex quo emendarunt librum contra Collatorem. Ante annos fere nongentos exaratus. Pro titulo erat: *Liber sancti Prosperi pro Prædicatoribus gratiæ Dei, contra librum Cassiani presbyteri qui prænotatur de Protectione Dei.*

2. Remigianus, de quo sub num. 4.

3. Colbertinus libri Sententiarum ex Augustino delibatarum, notatus num. 303, nec admodum vetus complectebatur non plures quam septuaginta sex sententias, nempe octodecim primas, et ommissa decima nona, vigesimam, vigesimam primam et alias ex subsequentium serie selectas. In editis trecentæ et nonaginta exstant.

V. Parisiensibus autem editoribus præsto fuerunt:

1. Codices Bibliothecæ Regiæ Parisiensis, quorum ex uno castigata sunt epistola ad Augustinum et Responsiones ad Capitula Objectionum Gallorum, item Sententiæ ex Operibus Augustini delibatae, et in Appendice libri de Vita Contemplativa, ad duos.

2. Codex Remigiano-Remensis, i. e., abbatæ S. Remigii ordinis S. Benedicti apud Remos, unde variantes lectiones ipsis transmissæ fuerant. Ex hoc plurimi libri castigati sunt, videlicet epistola ad Rufinum, Responsiones ad Objectiones Gallorum, Vincentianas et Excerpta Genuensium, liber contra Collatorem et liber Sententiarum ex Augustini Operibus delibatarum. Nec alius ab hoc fuisse videtur codex ex quo variantes in librum de Promissionibus et Prædicationibus accepit, quamquam mirum videri possit quod huic soll, non item ad antecedentes libros, ætatis nota addita fuerit. Traditur enim 800 annos excedere et sæculo nono opera Leutherti et Adeloidi monachorum scriptus esse. Sed similia de Remigiano codice, quocum omnes modo laudatas Prosperi lucubrationes contulerunt, Benedictini editores Augustini docent, ante annos fere nongentos eum scriptum esse affirmantes. Nisi forte hic computus strictissime accipi debeat et ab eo diversus sit codex Remigianus, quem ad Responsiones ad Capitula Objectionum Vincentianarum laudant ante annos plus minus octingentos scriptum.

3. Codex Joliensis, qui olim fuerat Claudii Joly præcentoris et canonici ecclesiæ metropolitanæ et ex legato ejus ad capitulum illius ecclesiæ pervenerat. Hunc totum a capite ad calcem ipsi excusserunt editores et quidem ad epistolam Rufini, Responsio-

nes ad Objectiones Gallorum, Vincentianas et Excerpta Genuensium, librum contra Collatorem, librum Sententiarum ex Augustino delibatarum, librum Epigrammatum, Confessionem, poema Conjugis ad Uxorem et ex Appendice ad libros de Vita Contemplativa et Pseudochronicon.

4. Codices Bibliothecæ Colbertinæ, quorum unus profuit epistolæ ad Rufinum, tres libro Epigrammatum, quinque Chronico integro et adulterino. Nempe in duobus Chronicis Eusebii et Hieronymi subjungebatur Chronicum verum Prosperi, in tribus aliis autem Pseudochronicon. Quatuor denique ejusdem Bibliothecæ codices collati fuerunt cum libris de Vita Contemplativa in appendice.

5. Codex ms. Theodoricensis, i. e., monasterii S. Theodoricæ prope Remos, cujus variantes in Chronicum integrum ex monasterio isto ad eos missæ erant. Præter hos etiam :

6. Codex Victorinus Pseudochronici, unde Pithæus hauserat, iterum ad eundem librum excussus est.

VI. Codices Vaticani, ex quibus variantes in epistolam ad Augustinum excerptis Salinasius. De iis propter ipsius editionis defectum mihi non constat.

VII. Codices Foggini. Plures habuit Vaticanos optimæ notæ, e quibus diserte laudat unum octingentorum circiter annorum, notatum num. 558, qui olim fuerat Majoris Domus Carthusiæ et præter alia continebat S. Prosperi Responsa ad Capitula Gallorum, Objectiones Vincentianas, Excerpta Genuensium, Epigrammata, nec non librum contra Collatorem.

SANCTI

PROSPERI AQUITANI

OPERUM OMNIUM

PARS PRIOR,

CONTINENS

S. PATRIS OPERA GENUINA.

ADMONITIO IN EPISTOLAM S. PROSPERI AD S. AUGUSTINUM.

Cum sanctus Augustinus majorem vitæ partem in revincendis diversi generis hæreticis insumpsisset : post partem Ecclesiæ ab eo perfectam de Arianis, Manichæis Donatistisque victoriam, novissime surrexit Pelagiana hæresis gratiæ Dei inimica, quam ipse ab anno 412 scriptis libris de Peccatorum Remissione et de Baptismo Purulorum, et aliis, annis subsequentibus, ut sese obtulit occasio, strenue debellare non cessavit, quousque pluribus episcoporum conciliis summorumque pontificum decretis damnata, vires amittere, defensorumque numero cœpit decrescere. At vero ultima sanctissimi Doctoris ætate, viri quidam, alias catholici, sed aut minus eruditi, et in Scripturis, unde doctrinam suam hauserat Augustinus, non satis versati, aut forte minus demisse quam oportuerat de seipsis sentientes, lectis Augustini libris aut turbati, aut etiam scandalizati sunt.